

Törköly István

NEMCSAK ÉNEKELT, TANÍTOTT IS

Régi szajáni kántorok érdemeiről

Valamikor a kántornak a hitéletben kifejtett tevékenységén kívül a közéletben is nagy és tekintélyes szerep jutott. Különösen vonatkozott ez a falusi kántorra egészen a II. világháború végéig, amíg a plébánia, a parókia a legkisebb községben is (akkor még így nevezték nálunk is a falvakat) önállóan, szabadon tevékenykedett. Különösen nagy feladat hárult rá a régi időkben, pontosabban a múlt században, amikor még – sajnos, akárcsak napjainkban – nem minden kis településen volt helyben lakó lelkész.

Ott a kántor irányította a vallási életet, és képviselte az egyházat. Énekével lelki táplálékot nyújtott az olvasni nem tudó híveknek, de ott is nagyon fontos volt, ahol pap misézett: a liturgikus feleleteken kívül a hívek énekét is irányította. Aztán – főként a század utolsó negyedében –, amikor már orgonával fölszerelt templomok is épültek, általában igen nagy létszámú alkalmi énekkarokat toborzott. Mi, idősebbek még emlékszünk arra, hogy talán ez volt régebben a kántor egyik legkönnyebb feladata, hiszen a lelkes és tömeges falusi fiatalság számára megtiszteltetés volt, ha „följuthatott a kórusra”, vagyis ha oda kerülhetett az orgona elé az énekkarba. Persze, a kántor ma is nélkülözhetetlen.

A szajáni kántorintézménynek is sajátos története van. Nincs semmi bizonyíték arra, hogy 1806-ban, a falu immár harmadszori telepítésekor a plébánia megszervezésével párhuzamosan kántori állást is létesítettek volna. Inkább azt a feltevést kell elfogadni – ami abban az időben másutt is gyakorlat volt –, hogy eleinte egy jó hangú férfi hívő vezette a templomi éneklést. Külön hivatásos kántornak csak az iskolaintézmény és a tanítói állás megszervezése után juthatott állás. Itt először 1828-ban történik említés kántorról: *Balogh András volt Szaján első kántora*, azaz kántortanítója. Tehát kántor és tanító egy személyben, mint ahogyan még az elkövetkező száz esztendőben gyakorlat volt.

Mielőtt részletesebben is foglalkoznánk egyes szajáni kántorok maradandó érdemeivel, lássuk Balogh ténykedésének följegyzését. Az 1837. évi püspöki egyházlátogatáskor hátrahagyott vaskos könyv, a *Visitatio Canonica* csupán annyit említ róla, hogy Szegeden született, magyar, német és oláh nyelven beszélt, és Törökkanizsáról került Szajánba. Ő még vert falú, zsúpfedeles, torony nélküli templomban énekelt, orgonakíséret nélkül (1849 januárjában a szerb szabadcsapatok ezt a templomot is fölégették). A *Ház Könyve* a következő felsorolásban ismerteti a kántorokat:

1. Balogh András	1828–1844
2. Bakonyi Ferenc	1845
3. Zákány János	1845–1848
4. Holács János	1849–1881
5. Holács Imre	1881–1911
6. Lányi (Leicht) Alajos	1911–1927
7. Tóth Béla	1928
8. Luxeder András	1929–1932
9. Sárközi Sándor	1933–1953
10. Szakál István	1953–1956
11. Tizócki Mihály	1956–1964
12. Csincsák János	1964–1967
13. Németh István	1967–1992
14. Gubacskó Zoltán	1994-től

A fenti adatokból az is kiderül, hogy legtovább a két Holács kántorkodott: János 32, Imre pedig 30 évig. Utánuk Németh István következik 25, Sárközi meg 20 évi szolgálattal. Bizony dicséretes teljesítmények. A Holács fivérek ténykedéséről, sajnos, nem maradt följegyzés. Az utánuk következők közül a plébániai levéltár, akárcsak az adatközlők vallomása, három kántor ténykedésével foglalkozik behatóbban. Ezek közül azonban egy, Herresbacher József eredetileg nem is itt, hanem a szomszédos Padén kántortanítóskodott. Mint nyugalmazott iskolaigazgató került Szajánba, az I. világháború kitörése után. Ekkor ugyanis Lányi Alajost mozgósították frontszolgálatra és – ahogyan az akkori krónikás fogalmazott – elnémult az orgona a szajáni templomban. Ekkor Herresbacher Dénes, a falu plébánosa megkérte édesapját, átjönne-e Padéről kántortanítóskodni. Bár egészségi állapota egyre gyengült, fia és a népes hívőtábor kérését nem utasította vissza.

Valamikor 1914 második felében jött át, és vállalta mindkét tisztelet! Mert akkorra már a tanítókat is kivitték a frontra. Egyre romló egészségi állapota miatt azonban nemsokára nem vállalta a temetési éneklést, illetőleg csak úgy, hogy id. Sötét Imre templomgondnoknak mellette kellett lennie. Ez az ember ugyanis alapfokú képzettsége ellenére igen

éles eszű, fogékony személy volt, s betanulta a temetési szertartás latin feleleteit. Sőt: még a búcsúztató szövegét is ő állította össze és énekelte! Hozzátartozói mesélték, hogy olykor éjfélig is elbajlódott a búcsúztató szöveg megfogalmazásával. Első bírálója pedig saját felesége volt, akinek minden esetben fölolvasta, és várta a véleményét. A legkisebb nemtetszésre újratekerte. Néha pitymallott már, mire tisztázta a szöveget.

Az öreg „kántorkodó” templomgondnok 1918 júniusában örökre lehunyta szemét. Helyette Bunford József, az új gondnok vállalta a temetéseknel a „segédkántori” teendőket. Aztán 1919-ben a katonaság kötelékeiből leszerelt Herr Róbert kántortanító, és átvette a kántori beosztást is. A kántor kérdése azonban csak 1920-ban rendeződött, amikor Lányi Alajos kiszabadult az orosz fogságból, és újra elfoglalta korábbi állását. Sajnos, a parókia irattárában róla sem találtunk részletesebb följegyzést. Ám a szajániak még a II. világháború után is emlékeztükben tartották, sőt: a legidősebbek, akik e század elején születtek, még 8–10 évvel ezelőtt is emlegették! Nagyon szerette a falu népe, mert rendkívül barátságos és nagyon szép hangja volt: igen meghatóan búcsúztatta a halottakat.

Alig kétévi újbóli ténykedésekor helyzete bonyolódni kezdett: először is azért, mert 1920-ban, a magyarságra tragikus végű trianoni döntés után az SZHSZ Királyság államosította a katolikus felekezeti iskolákat is. Addig Lányi mint tanító és kántor egy személyben a hitközségtől fizetés fejében 10 hold föld jövedelmét élvezte, továbbá más természetbeni járandóságokban és külön pénzjuttatásokban részesült egyes szertartásoknál az egyházi stóla díjszabása szerint. Az államosítás után azonban az új közigazgatás csak a földhozamot és a stólajövedelmet hagyta jóvá. Erre Lányi Alajos a kántorkodást csak azzal a föltétellel vállalta volna, hogy csak vásár- és ünnepnapon kántorkodik. Közben az egyháztanács – a kényszerűség miatt – már „elvileg” döntött egy önálló kántori állás betöltéséről. Nemsokára pályázatot írt ki, s bár Lányi ezt sérelmesnek találta, nem föllebbezett a püspöki hatóságnál. Ehelyett az egyháztanácsnak nyújtott be panaszt, de az nem fogadta el érveléseit.

Lányi pártolói – igen sokan voltak – tiltakozó összejöveteleket rendeztek e döntés miatt, sőt még a *Bácsmezei Napló* hasábjain is közzétették az ügyet. A plébánia nagykönyvében találtunk egypár sor ide vonatkozó följegyzést is, amely szerint szajáni kántori pályafutásának lezárulásában az is közrejátszott, hogy „a plébánosétól eltérő politikai meggyőződése – és fölfogása volt”!? Tény azonban, hogy 16 évi ténykedése alatt a nép nagyon megkedvelte, és sokáig emlegette utolsó templomi szereplését, amikor egy külön, erre az alkalomra komponált, rendkívül megható énekkel búcsúzott el zokogó hívőseregétől. Nemsokára áthelyezték Nagykikindára, ott tanított és élt hosszú, nyugodt életet.

Az utána következő kántorok közül leginkább Sárközi Sándor hagyott maradandó emléket a nép szívében. Adán született, és 22 éves volt, amikor 1933. március 12-én az egyháztanács meghívta a kántori állás betöltésére. Ide költözése után gyorsan megbarátkozott a faluval, olyannyira, hogy itt talált életpárjára is, id. Kabók József Rozália nevű lányának személyében. Sárközi 20 évi működése alatt teljesen belenőtt az akkor még egyre népesedő falu kulturális és társadalmi életébe. Tevékenyen vette részét minden közművelődési megmozdulásban: színdarabokat rendezett, külön vallási tárgyúakat, felnőtt- és gyermek-színjátékosokkal (*Teréz nővér*, *Betlehemi játékok*). Ő alakított elsőként a faluban férfiénekkart, s akkora vegyes kórust állított össze, hogy olykor nem fért el mindenki az orgona körül.

Egyházi és színi ténykedésén kívül titkára volt az önkéntes tűzoltó-testületnek, vezette a hitközségi képviselő-testület jegyzőkönyvét, segédkezett az esperesplébános irodamunkájában. Az 1945-ben bekövetkezett viszonyok az ő életét is megnehezítették. Családjának jobb megélhetést kívánt teremteni, és a falu elhagyását tervezte. Rendkívül ragaszkodott azonban Szajánhoz, hiszen addigra már 2 gyermekének a sírját is megásták a házuktól nem messze álló temetőben! Végül Kishegyesre szerződött.

Távozásakor is volt olyan nagylelkű, hogy az egyháztanács segítségére siessen a megüresedett állás betöltésének ügyében. Ajánlatára a tanács meghívta próbaidőre az addigi kishegyesi helyettes kántort, Szakál Istvánt, s az ott megszerezte a segédkántori oklevelet. Sárközi pedig barátságával és mások iránti tiszteletével Kishegyesen is kiérdemelte a lakosság, a hívek szeretetét. Békés nyugállománya után élete hetvenedik évének küszöbén eltávozott ebből az árnyékvilágból az örök hazába.